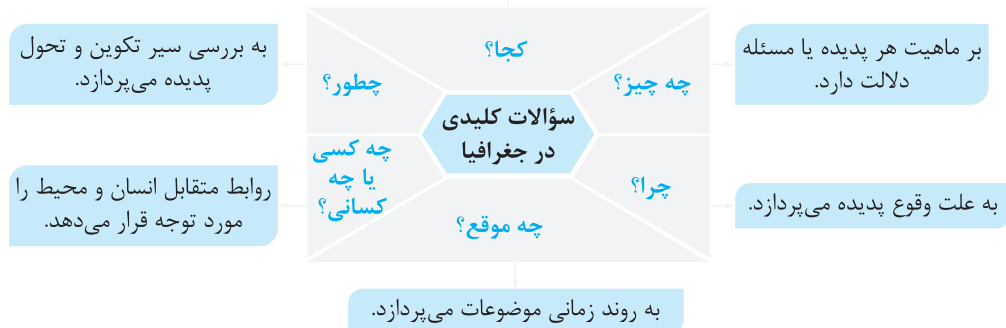

درس دوم: روش مطالعه و پژوهش در جغرافیا

در محیط جغرافیایی، اجزا و عوامل محیطی در ارتباط با یکدیگر عمل می‌کنند؛ به همین دلیل جغرافی دانان با به‌کارگیری دید ترکیبی به مطالعه محیط می‌پردازند و به حل مسائل محیطی، اقدام می‌کنند.

با رکن اساسی جغرافیا، یعنی مکان وقوع پدیده‌ها سر و کار دارد.

مثال: به‌کارگیری سؤالات کلیدی

جغرافیا در رابطه با پدیده

گرد و غبار

- کجا (این اتفاق در کجا رخ داده است؟) ← غرب و جنوب غربی کشور
- چگونه (چه چیزی رخ داده است؟) ← وجود ریزگردهای بیش از حد مجاز در هوا
- چرا (چرا این پدیده به وجود آمده است؟) ← تداوم خشک‌سالی در سال‌های اخیر
- چه موقع (چه زمانی این پدیده شدت می‌یابد؟) ← فصل گرم سال
- چه کسی یا چه کسانی (چه کسی (کسانی) یا کدام فعالیت‌های انسانی در این پدیده اثر داشته است و تأثیر آن بر محیط و انسان چیست؟) ← بی‌توجهی به تثبیت خاک
- چطور (زمینه‌های به وجود آورنده این پدیده چیست؟) ← قطع درختان، از بین رفتن دریاچه‌ها و باتلاق‌ها، واحه‌ها و ...

مراحل پژوهش در جغرافیا

حس کنجکاوی انسان درباره جهان و مسائل گوناگون آن موجب شده تا او برای کشف ناشناخته‌ها تلاش کند. امروزه برای پاسخ‌گویی به نیازها و سؤالاتی که برای انسان به وجود می‌آید، روش‌های علمی مختلفی وجود دارد. علم جغرافیا نیز برای رسیدن به پاسخ مسائلی که با آن روبه‌رو است دست به پژوهش می‌زند.

گام اول: طرح سؤال و بیان مسئله

پژوهشگر برای دستیابی به شناخت و آگاهی از مسئله‌ای که در ذهنش پدید آمده است باید ابتدا مسئله خود را به صورت واضح و روشن بیان کند. بهتر است صورت مسئله به شکل سؤالی نوشته شود و از عبارات خبری یا جملات کلی و نامعلوم جلوگیری شود.

مثال عوامل مؤثر در افزایش جمعیت شهر کرج در دهه اخیر چیست؟

نکته در مرحله طرح سؤال، پژوهشگر باید پژوهش دیگران را مورد بررسی قرار دهد؛ به عبارت دیگر، مطالعه سابقه، پیشینه مسئله و نتایج پژوهش دیگران، مورد نیاز پژوهشگر است. **زیرا** باین کار نسبت به موضوع، اطلاعات بیشتری پیدامی‌کند و درمی‌یابد که آیا به سؤالی که برای او مطرح شده، قبلاً توسط دیگران پاسخ داده شده است یا خیر.

- فرضیه‌سازی یکی از مراحل حساس پژوهش است. **زیرا** فرضیه‌ها در هر پژوهش، نقش راهنما را دارد و به فعالیت‌هایی که قرار است انجام شود، جهت می‌دهد.
- فرضیه، پاسخ پیشنهادی و حدس اندیشمندانه محقق به سؤال تحقیق است.
- پژوهشگر با توجه به مسئله خود، پیشنهادها و خبرهای اولیه را در چارچوب مسئله پژوهش خود ارائه می‌کند.
- فرضیه‌های پژوهشگر به میزان دانش، تجربیات و سوابق پژوهشی در دسترس او بستگی دارد.

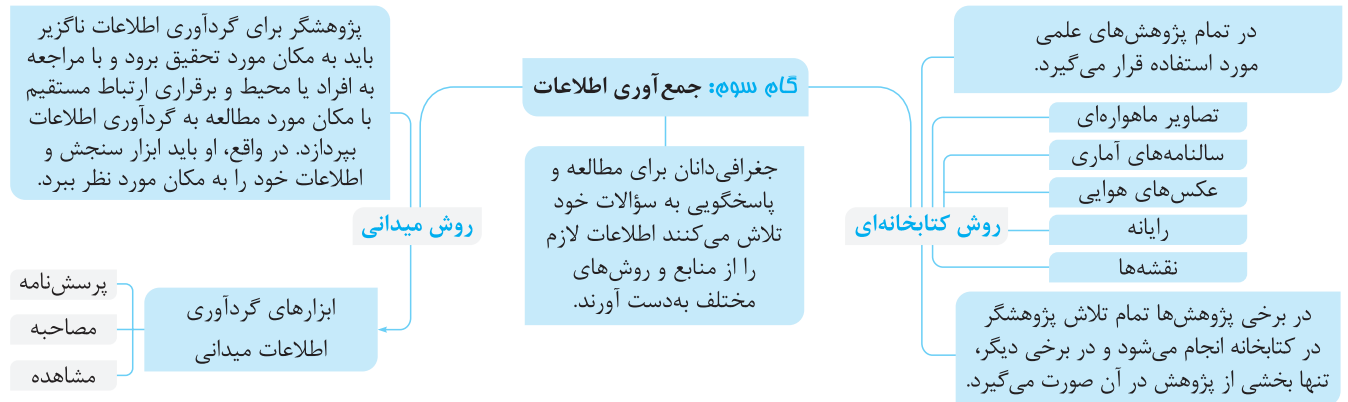
گام دوم: تدوین فرضیه

مراحل پژوهش در جغرافیا

مثال به نظر می‌رسد وجود زمینه‌های مناسب اشتغال، عامل افزایش جمعیت شهر کرج است.

به نظر می‌رسد وجود خدمات آموزشی، درمانی و تفریحی، عامل افزایش جمعیت شهر کرج است.

مثال پژوهشگر به سالنامه آماری یک دهه مراجعه می‌کند و تغییرات جمعیتی شهر کرج را مورد مطالعه قرار می‌دهد. او با کمک عکس‌های هوایی و ماهواره‌ای، رشد فیزیکی شهر کرج را طی یک دهه بررسی می‌کند (روش کتابخانه‌ای)؛ یا با تعدادی از ساکنان محله‌های قدیمی شهر کرج مصاحبه می‌کند و ضمن توجه به تغییرات جمعیتی به بررسی علت‌های پنهان تغییرات هم می‌پردازد (روش میدانی).

گام چهارم: پردازش اطلاعات

پس از جمع‌آوری، استخراج و طبقه‌بندی اطلاعات، مرحله پردازش یعنی حذف اطلاعات غیرضروری و حفظ اطلاعات مرتبط با پژوهش و تجزیه و تحلیل اطلاعات آغاز می‌شود.

مثال درصد تغییرات جمعیت و درصد شاغلان در یک دهه در شهر کرج با استفاده از روش‌های آماری مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد.

گام پنجم: نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادها

در مرحله آخر، پژوهشگر با نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل اطلاعات، پاسخ مسئله پژوهش را می‌یابد و ضمن ارائه دلایل علمی و منطقی به تأیید یا رد فرضیه یا فرضیه‌های خود می‌پردازد.

اگر فرضیه یک پژوهشگر رد شود، او نباید دلسرد شود و پژوهش خود را بهبود ببخشد ^{زیرا} این پژوهش به کسانی که با این سؤال مواجه شده‌اند، پاسخ می‌دهد و از طرح دوباره آن جلوگیری می‌کند.

مثال نتیجه‌گیری: بین تقاضای نیروی کار در شهر کرج و جذب جمعیت در آن، رابطه‌ای مستقیم وجود دارد. / پیشنهاد: با توجه به قابلیت‌های جغرافیایی شهرهای اطراف، صنایع کوچک در آنجا ایجاد شود.

۲۰ در کدام گزینه، با توجه به عبارت زیر، «مسئله پژوهش» به درستی تدوین شده است؟

(دائمل ۱۳۰۰)

«میزان حضور وسایل نقلیه و عابران در خیابان‌های یک شهر، به اوج خود رسیده است.»

- (۱) چرا پدیده مهاجرت شکل می‌گیرد؟
 (۲) دلایل افزایش جمعیت در کلان‌شهرها چیست؟
 (۳) افزایش کربن دی‌اکسید سبب افزایش دمای کره زمین شده است.
 (۴) چگونه رشد جمعیت می‌تواند در ایجاد پدیده گرمایش جهانی نقش داشته باشد؟

۲۱ کدام عبارت، فرضیه مناسبی برای پرسش زیر است؟

(دائمل ۹۹)

«چرا روز سوم فروردین ماه سال ۱۳۹۸، در استان گلستان سیل آمد؟»

- (۱) تخریب جنگل‌ها از عوامل وقوع سیل است.
 (۲) در فصل بهار احتمال وقوع سیل افزایش می‌یابد.
 (۳) توسعه راه‌های ارتباطی باعث طغیان رودها شده است.
 (۴) امکان نفوذپذیری خاک در جنگل‌های گلستان، کاهش یافته است.

عوامل انسانی

عوامل تغییردهنده دشت‌ها

عوامل طبیعی

- ۱- بهره‌برداری انسانی و تغییرات کاربری اراضی
- ۲- بوته‌کشی و از بین بردن پوشش‌های گیاهی
- ۳- دستکاری نایخردانه در مسیل‌ها و مجاری رودها
- ۴- احداث جاده‌ها در مناطق حساس به دستکاری‌های انسانی
- ۵- بهره‌برداری وسیع از معادن و منابع طبیعی

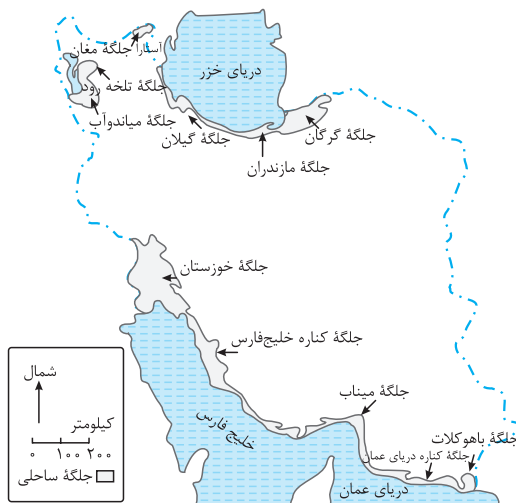
- ۱- تغییرات اقلیمی → تغییر در پراکندگی ریزش‌های جوی، بروز توفان‌ها و خشکسالی نه تنها در بسیاری از مناطق جهان، بلکه در کشورها و در مناطق پست داخلی مشغول تغییر شکل ناهمواری‌های کنونی است.
- ۲- بروز توفان‌ها و بادهای شدید → موجب فرسایش و جابه‌جایی مواد در دشت‌ها شده و تپه‌های ماسه‌ای و دیگر پدیده‌های طبیعی مثل شوره‌زارها، بستر رودها و دشت‌های ریگی را از نظر وسعت و مکان تغییر می‌دهد.
- ۳- طغیان‌های دوره‌ای رودهای این مناطق → مواد را از جایی به جای دیگر می‌برد و شکل‌های تازه‌ای بر اثر آن‌ها ایجاد می‌شود.

ارزش‌های اقتصادی دشت‌ها

- ۱- جاذبه‌های گردشگری
- ۲- استفاده از انرژی پاک (خورشید و باد)
- ۳- گذران اوقات فراغت به دلیل مناسب بودن برای رصد ستارگان، کویرنوردی و برگزاری مسابقات ورزشی
- ۴- معادن گچ، نمک و مصالح ساختمانی
- ۵- فعالیت‌های کشاورزی

۲ جلگه‌ها

- سرزمین‌های همواری که از یک طرف به کوه‌ها و از طرف دیگر به دریاچه‌ها منتهی می‌شوند.
- در کنار همه دریاها و دریاچه‌ها و رودهای پرآب کشور، جلگه‌ها دیده می‌شود.
- جلگه‌ها به دلیل حاصل خیز بودن خاک، جمعیت زیادی را در خود جای می‌دهند.

نقشه پراکندگی جلگه‌ها در ایران

علل پیدایش جلگه‌ها

- تراکم آب‌رفت
- عمق آب
- ساختمان زمین
- مقاومت سنگ

عوامل

عوامل انسانی

عوامل طبیعی

تغییردهنده

جلگه‌ها

- اسکله‌سازی و بندسازی
- دیواره‌سازی ساحلی
- احداث جاده روی جلگه‌ها
- گسترش شهرها و روستاها → سبب از بین رفتن اراضی کشاورزی و جنگلی

تغییرات وسیعی در نواحی ساحلی ایران ایجاد می‌کند و باعث می‌شود که طی چند دهه، چهره زمین در این مناطق، تفاوت‌های اساسی پیدا کند.

رودهای طغیانی → نهشته‌ها و آب‌رفت‌های فراوانی را بر جلگه‌های ساحلی تحمیل می‌کند و مکان و وسعت جلگه‌ها را تغییر می‌دهد.

حرکات دریا (جزر و مد، سونامی، توفان‌های دریایی، جریان‌های دریایی و نوسانات عمومی آب دریاها)

خواه ناخواه، مرتباً مناطق ساحلی را تغییر می‌دهد.

ارزش‌های اقتصادی جلگه‌ها

- ۱- بهترین مکان برای فعالیت کشاورزی
- ۲- گذران اوقات فراغت
- ۳- ارزش ارتباطی
- ۴- وجود منابع طبیعی نفت و گاز
- ۵- پرورش آبزیان

دریاچه های ایران

- به لحاظ زمانی دو نوع دریاچه وجود دارد: ۱) دریاچه های دائمی و ۲) دریاچه های فصلی

۱) دریاچه های دائمی

- در نیمه غربی ایران قرار دارند و جزو نواحی مرطوب و نیمه مرطوب هستند.
- آب بعضی از این دریاچه ها شور است و برخی دیگر آب شیرین دارند.

مهم ترین دریاچه های دائمی در ایران:

۱- دریاچه ارومیه ۲- زریبار (زریوار) در کردستان (غرب مریان) ۳- پریشان (فامور) ۴- مهارلو (استان فارس)

نکته در قلّه برخی از کوه های آتش فشانی مانند سبلان هم دریاچه های کوچکی وجود دارند که آب آن ها از ذوب برف ها تأمین می شود، اما به دلیل سرمای ناشی از ارتفاع در اغلب مواقع سال، یخ بسته هستند.

۲) دریاچه های فصلی

در فصل های پربارش وسعت بیش تری دارند اما در ماه های گرم و یا در سال های کم بارش به دلیل **تبخیر**، آب آن ها خشک شده و به باتلاق و شوره زار تبدیل می شوند.

مهم ترین دریاچه های فصلی ایران

- دریاچه جازموریان ← بین دو استان کرمان و سیستان و بلوچستان
- دریاچه هامون ← سیستان و بلوچستان
- دریاچه مسیله ← در قم
- دریاچه نیریز ← در فارس

دریاچه ارومیه

- بزرگ ترین دریاچه داخلی ایران با نام هایی چون چیچست و کبودان
- آب دریاچه از چشمه های کف و حاشیه آن و رود های متعددی تأمین می شود.
- عمیق ترین نقطه دریاچه ← در شمال غربی آن
- هیچ موجود زنده ای نمی تواند در آب های آن زندگی کند
- عبور برخی از رود هایی که به دریاچه می ریزند از لایه های نمکی، آب دریاچه را بسیار شور کرده است.
- آرتمیا ← زمانی که آب دریاچه فروکش نکرده بود در آن زندگی می کرد.
- مهم ترین جزایر دریاچه:** جزیره کبودان (قویون داغی) - اشک داغی - آرزو - اسپیر

- آرتمیا جانوری سخت پوست است که در آب های شور زندگی می کند و در صنایع پرورش میگو و ماهی مورد استفاده قرار می گیرد.

دلایل اهمیت دریاچه ارومیه

- وجود جزایر متعدد در آن که محل سکونت انواع پرندگان مهاجر است.
- از املاح و رسوبات اطراف دریاچه برای درمان امراض پوستی استفاده می شود.
- موجب معتدل شدن آب و هوای منطقه شده است.

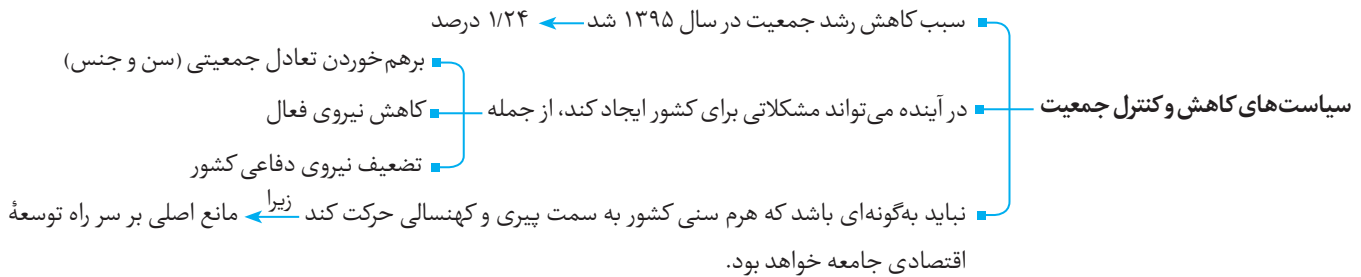
مهم ترین دلایل کاهش آب دریاچه ارومیه

- سطح آب این دریاچه طی سال های پی در پی کاهش یافته است، بنابراین حل مشکل آن، هم به زمان نیاز دارد و هم عوامل خشکی دریاچه را باید برطرف کرد.

مهم ترین این دلایل عبارتند از:

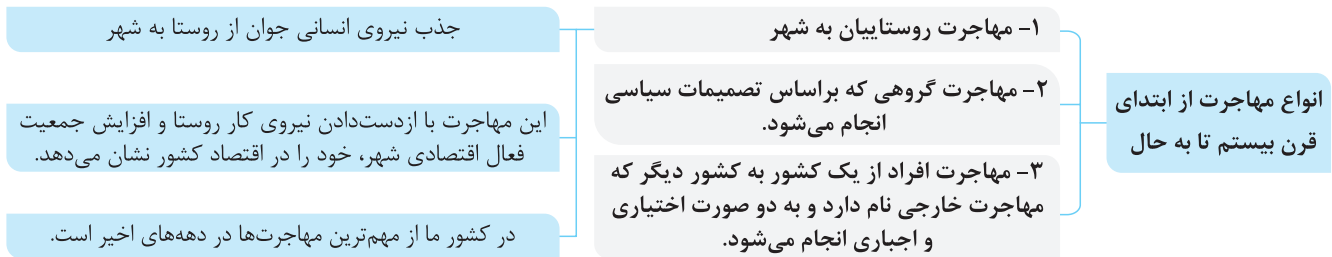
- ۱) گرم شدن عمومی هوا
- ۲) کاهش بارش در حوضه آبریز دریاچه
- ۳) حفر بی رویه چاه ها
- ۴) تغییر کشت از محصولاتی که آب کمتری نیاز داشتند به محصولاتی که کشت آن ها به آب زیادی احتیاج دارند.
- ۵) تغییر در میزان آب ورودی به دریاچه، در مسیر رود هایی که به آن می ریخت. (احداث سدهای متعدد)
- ۶) وجود مواعی که چرخه آب را در دریاچه تغییر داده است.

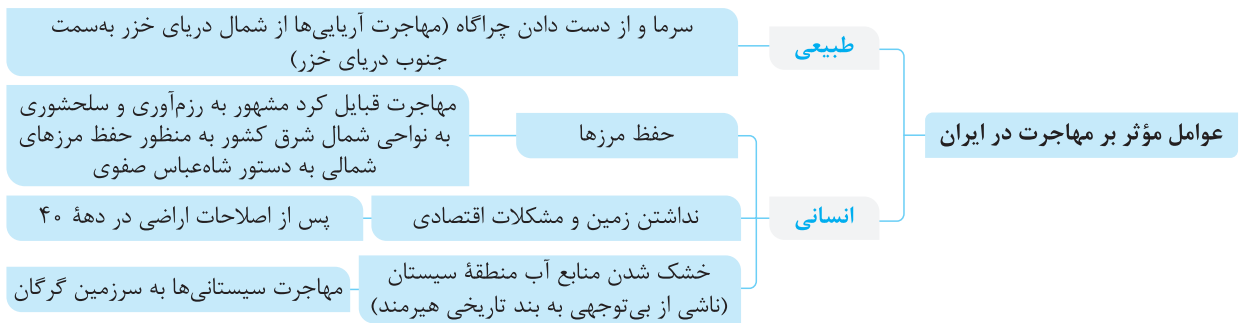

مهاجرت

- به جابه‌جایی بین دو واحد جغرافیایی یا به عبارتی، ترک یک سرزمین و اسکان در سرزمین دیگر گفته می‌شود و از عوامل مهم در تغییر جمعیت به‌شمار می‌رود.
- امروزه با پیشرفت فناوری و وسایل حمل‌ونقل، حرکت و جابه‌جایی نسبت به گذشته افزایش یافته است.

چرا مطالعه مهاجرت در بحث تغییرات جمعیت اهمیت ویژه‌ای دارد؟ اعضای خانوارها با هم مهاجرت می‌کنند، و حتی در مواردی، چندین خانواده یا کلیه ساکنان یک محل یا منطقه به‌خاطر عامل یا عوامل مشترک از جایی به جای دیگر می‌روند.

اثرات مهاجرت

- مهاجرت به هر شکلی
  - کشوری که افراد از آن خارج می‌شوند (مهاجر فرست)
  - کشوری که افراد به آن وارد می‌شوند (مهاجر پذیر)
 تغییرات اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و محیط‌زیستی به‌همراه دارد.
- مهاجرت بر مکان مبدأ و مقصد اثر می‌گذارد. این تغییرات بر ترکیب جنسی و سنی، قیمت زمین و مسکن، اشتغال، امکانات و تجهیزات، فرهنگ و زبان قابل مشاهده است.
- مهاجرت بی‌رویه برخی از شهرهای ایران موجب افزایش جمعیت و گسترش مناطق حاشیه در آن‌ها شده است.

(راؤل ۱۳۰۰)

۲۱۲ در کدام گزینه، راهکار مناسبی برای کنترل «پیری جمعیت» تدوین شده است؟

- ☐ (۱) گسترش بهداشت اجتماعی
 ☐ (۲) تغییر ساختمان سنی جمعیت
 ☐ (۳) افزایش رشد طبیعی جمعیت
 ☐ (۴) استخراج آمار و اطلاعات دقیق

(راؤل ۹۶)

۲۱۳ چنانچه هرم سنی در ایران به سمت سالمندی حرکت کند، به‌طور کلی چه پیامدی به‌دنبال خواهد داشت؟

- ☐ (۱) مانعی اصلی بر سر راه توسعه اقتصادی جامعه خواهد بود.
☐ (۲) میزان نرخ رشد مطلق بیشتر از نرخ رشد طبیعی خواهد بود.
☐ (۳) پدیده مهاجرفرستی شکل می‌گیرد و شهرها به محل سکونت بازنشستگان تبدیل می‌شوند.
☐ (۴) برهم خوردن تعادل جمعیتی، تضعیف نیروی دفاعی و شهرنشینی به مفهوم گسترده آن رونق می‌گیرد.

۲۴۱) داریوش اول، برای اداره بهتر کشور آن را به کدام بخش‌ها تقسیم کرد؟

- (۱) ایالت (۲) ساتراپ (۳) خوره (۴) رستاک

۲۴۲) نام تقسیمات کشوری در دوره ساسانیان در کدام گزینه درست است؟

- (۱) ساتراپ (ایالت) (۲) رستاک (شهرستان) (۳) تسوگ (دهستان) (۴) خوره (استان)

۲۴۳) کدام گزینه ترتیب درست تقسیمات کشوری در دوره ساسانیان را نشان می‌دهد؟

- (۱) رستاک ← خوره ← ایالت ← دهستان
(۲) ایالت ← استان ← تسوج ← رستاک
(۳) تسوگ ← رستاک ← خوره ← ایالت
(۴) سرزمین ← خوره ← تسوگ ← رستاک

۲۴۴) تقسیمات کشوری شامل «ایالت، استان، شهرستان و دهستان» مربوط به کدام عصر است؟

- (۱) هخامنشیان (۲) ساسانیان (۳) افشاریه (۴) قاجاریه

۲۴۵) پس از ورود آریاییان به فلات ایران به ترتیب، به آبادی‌های کوچک و بزرگ چه می‌گفتند؟

- (۱) تسوگ - رستاک (۲) گتو - ویس (۳) رستاک - تسوگ (۴) ویس - گتو

۲۴۶) ترتیب تقسیمات کشوری از دوره صفویه تا قاجاریه چگونه بود؟

- (۱) ایالت ← ولایت ← بلوک ← قصبه
(۲) ایالت ← بلوک ← قصبه ← ولایت
(۳) ولایت ← ایالت ← بلوک ← قصبه
(۴) بلوک ← قصبه ← ایالت ← ولایت

۲۴۷) کدام گزینه از جمله ایالت‌های ایران در دوره قاجار نیست؟

- (۱) خراسان و سیستان (۲) فارس و بنادر (۳) کرمان و بلوچستان (۴) آذربایجان و کردستان

۲۴۸) در دوره ساسانیان، به دهستان چه می‌گفتند؟

- (۱) رستاک (۲) تسوج (۳) خوره (۴) ویس

۲۴۹) در سال ۱۳۱۶ با تصویب قانون تقسیمات کشوری، ایران به چند استان و دهستان تقسیم شد؟

- (۱) ۱۰ استان و ۴۹ شهرستان
(۲) ۱۰ استان و ۶۵ شهرستان
(۳) ۱۲ استان و ۳۸ شهرستان
(۴) ۱۲ استان و ۴۹ شهرستان

۲۵۰) کدام استان‌ها بعد از پیروزی انقلاب اسلامی به تقسیمات کشوری اضافه شدند؟

- (۱) اردبیل - قم - قزوین (۲) قم - کرمان - یزد (۳) گلستان - خراسان - فارس (۴) البرز - اصفهان - خوزستان

۲۵۱) هدف از تقسیمات کشوری چیست؟

- (۱) توسعه امنیت ملی (۲) اداره بهتر کشور (۳) دسترسی سریع به مرزها (۴) بالا بردن توان دفاعی کشور

۲۵۲) کوچک‌ترین واحد تقسیمات کشوری ایران ..... است که به لحاظ نظام اداری تابع ..... می‌باشد.

- (۱) بخش - شهرستان (۲) دهستان - بخش (۳) بخش - استان (۴) دهستان - شهرستان

۲۵۳) یکی از تقسیمات کشوری ..... است که از به هم پیوستن چند ..... تشکیل شده و .....

- (۱) بخش - دهستان - کوچک‌ترین واحد تقسیمات کشوری به شمار می‌رود.
(۲) بخش - مزعه، روستا و یا احیاناً شهر - به لحاظ اداری تابع استان است.
(۳) شهرستان - شهر مجاور - توسط شهردار اداره می‌شود.
(۴) شهرستان - بخش - توسط فرماندار اداره می‌شود.

۲۵۴) کدام گزینه درباره سابقه تقسیمات کشوری در ایران درست نیست؟

- (۱) سابقه تقسیمات کشوری در ایران به زمان داریوش اول برمی‌گردد.
(۲) در دوره قاجاریه، ایران به چهار ولایت و دوازده ایالت تقسیم شد.
(۳) هدف از تقسیمات کشوری تأمین نیازهای مردم و عرضه خدمات مناسب‌تر است.
(۴) در سال ۱۳۱۶ نام هر استان به صورت یک عدد بود.

۷۰ میزان بارندگی سالانه مناطق خشک کدام است؟

- (۱) کمتر از ۵۰ میلی متر (۲) ۵۰-۱۰۰ میلی متر (۳) ۲۰۰-۱۰۰ میلی متر (۴) ۲۵۰-۱۰۰ میلی متر

۷۱ دره مرگ به عنوان یکی از بیابان‌های ..... در ..... واقع شده است.

- (۱) سرد - آسیا (۲) گرم - آمریکای شمالی (۳) سرد - آمریکای جنوبی (۴) گرم - آفریقا

۷۲ مرکز پرفشار جنب استوایی سبب ایجاد کدام یک از بیابان‌های زیر شده است؟

- (۱) ترکستان (۲) پاتاگونی (۳) نامیب (۴) گبی

۷۳ عامل ایجاد بیابان گبی چیست؟

- (۱) پرفشار جنب استوایی (۲) جریان‌های آب گرم دریایی (۳) دوری از منابع رطوبت (۴) جبهه قطبی

۷۴ کدام بیابان سرد در نیمکره جنوبی قرار دارد؟

- (۱) گبی (۲) تکه‌ماکان (۳) ترکستان (۴) پاتاگونی

۷۵ براساس نظریه کوپن، کدام نواحی آب‌وهوایی با کمبود بارش مواجه‌اند؟

- (۱) قطبی و خشک (۲) خشک و استوایی (۳) سرد و خشک (۴) بسیار سرد و استوایی

۷۶ علت به وجود آمدن بیابان آتاکاما چیست؟

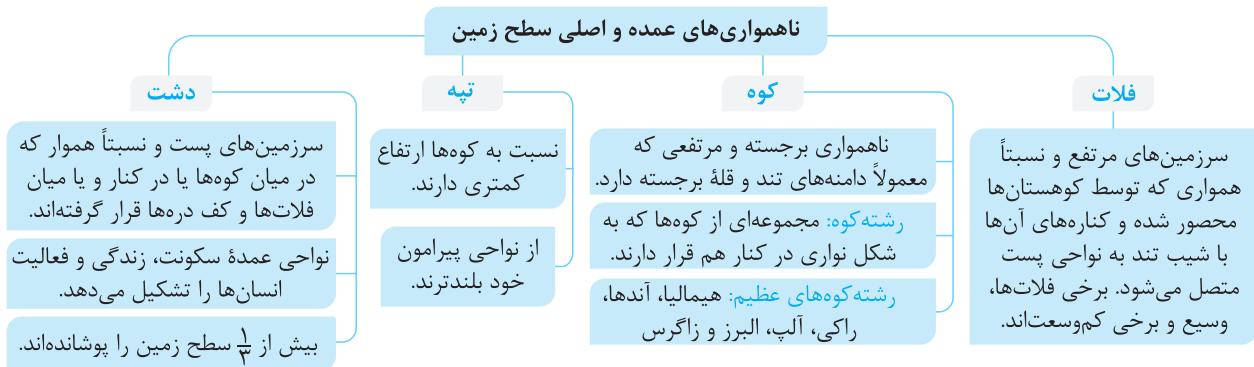
- (۱) وجود مراکز پرفشار (۲) وجود مراکز کم‌فشار (۳) وجود نیروی کوریولیس (۴) صعود هوا در این منطقه

درس چهارم: ناهمواری‌ها و اشکال زمین

یکی از عوامل ایجاد نواحی مختلف بر روی کره زمین، شکل، نوع ناهمواری‌ها، چهره و اشکال زمین است.

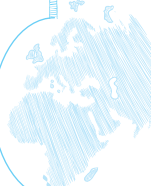
- سنگ‌کره
- بخش خارجی زمین است که حالت جامد دارد و از سنگ و خاک تشکیل شده است.
- شامل قاره‌ها، کف و بستر دریاها و اقیانوس‌هاست.

۷۱ درصد سطح زمین از آب و ۲۹ درصد از خشکی تشکیل شده است. بر روی پوسته زمین ناهمواری‌ها و اشکال مختلفی ایجاد شده است که هر یک، ناحیه ویژه و متمایزی را پیرامون خود ایجاد کرده‌اند.

- تفاوت فلات و کوه: فلات‌ها و کوه‌ها هر دو مرتفع‌اند، اما کوه‌ها دارای قله هستند و هر چه به سمت نوک آن برویم، باریک‌تر می‌شوند.
- فلات‌ها مرتفع و نسبتاً مسطح هستند.

ارتفاع کوه‌ها، تپه‌ها و سایر عوارض سطح زمین را نسبت به سطح دریا (سطح متوسط آب‌های آزاد) محاسبه می‌کنند و درباره ارتفاع کوه‌ها و تپه‌ها و تفاوت آن‌ها با یکدیگر اختلاف نظر وجود دارد. برای مثال در برخی منابع، ارتفاع کوه‌ها بیشتر از ۶۰۰ متر و تپه‌ها کمتر از ۶۰۰ متر و در بعضی منابع، ارتفاع تپه‌ها ۲۰۰ تا ۳۰۰ متر در نظر گرفته شده است.

۹۴ کدام مورد درباره ناهمواری‌های عمده سطح زمین نادرست است؟

- ☐ (۱) دشت‌ها سرزمین‌هایی پست و نسبتاً هموارند.
☐ (۲) تپه‌ها نسبت به کوه‌ها ارتفاع کمتری دارند.
☐ (۳) کناره‌های فلات‌ها با شیب تند به نواحی پست متصل می‌شود.
☐ (۴) کوه‌ها، ناهمواری مرتفع و مسطحی هستند که معمولاً دامنه‌های تند و قلّه برجسته دارند.

۹۵ سرعت هوازگی در سنگ‌ها به چه عواملی بستگی دارد؟

- ☐ (۱) ابعاد سنگ‌ها، نوع اقلیم و دما
☐ (۲) نوع آب و هوا، نوع سنگ‌ها و ابعاد آن‌ها
☐ (۳) جنس سنگ‌ها، نوع آب و هوا و زمان
☐ (۴) دمای هوا، نوع اقلیم و زمان

۹۶ کدام یک از موارد زیر شامل مراحل اصلی فرسایش نیست؟

- ☐ (۱) حفر ☐ (۲) انحلال ☐ (۳) انتقال ☐ (۴) رسوب‌گذاری

۹۷ عامل مؤثر در حرکت یخچال‌ها به سمت نواحی پست کدام است؟

- ☐ (۱) وزن زیاد مواد ☐ (۲) شیب زمین ☐ (۳) نیروی جاذبه ☐ (۴) هوازگی

۹۸ به سنگ‌ها و رسوباتی که یخچال‌ها با خود حمل می‌کنند، چه گفته می‌شود؟

- ☐ (۱) آیسبرگ ☐ (۲) توده یخ ☐ (۳) برخان ☐ (۴) مورن

۹۹ کدام یک از موارد زیر موجب فرسایش می‌شود؟

- ☐ (۱) امواج دریا ☐ (۲) کوه‌های آتشفشانی ☐ (۳) چین خوردگی ☐ (۴) گسل

۱۰۰ کوه‌ها تحت تأثیر ..... شکل می‌گیرند و ..... به آن‌ها شکل می‌دهند.

- ☐ (۱) عوامل درونی - هوازگی و فرسایش ☐ (۲) هوازگی - فرسایش و انحلال
☐ (۳) عوامل بیرونی - آب‌های جاری و یخچال‌ها ☐ (۴) تکتونیک ورقه‌ای - باد و هوازگی

۱۰۱ «رگ‌ها» در نتیجه ..... ایجاد می‌شوند و در دسته اشکال فرسایش ..... قرار می‌گیرند.

- ☐ (۱) فرسایش آبی و بادی در رسوبات نرم به جا مانده از دریاچه‌های قدیم - تراکمی
☐ (۲) برخورد شن‌های حمل شده توسط باد با موانع - تراکمی
☐ (۳) انباشته شدن ذرات خاک توسط باد در یک مکان - کاوشی
☐ (۴) انتقال ماسه‌ها و شن‌های ریز توسط باد و به جا ماندن سنگ‌های درشت - کاوشی

۱۰۲ «برخان» یکی از انواع مهم ..... و ناشی از فرسایش ..... در بیابان‌ها است.

- ☐ (۱) یاردانگ‌ها - کاوشی ☐ (۲) ستون‌های سنگی - تراکمی ☐ (۳) تلماسه‌ها - تراکمی ☐ (۴) چاله‌های بادی - کاوشی

۱۰۳ انواع سواحل کدام است و ستون‌های سنگی در کدام یک از آن‌ها پدید می‌آید؟

- ☐ (۱) ماسه‌ای و صخره‌ای - صخره‌ای ☐ (۲) کاوشی و تراکمی - کاوشی
☐ (۳) ماسه‌ای و صخره‌ای - ماسه‌ای ☐ (۴) کاوشی و تراکمی - تراکمی

۱۰۴ کدام گزاره درباره اشکال فرسایش در سواحل و مثال آن درست است؟

- ☐ (۱) حفر مواد ← آب‌سنگ‌ها ☐ (۲) تراکمی ← طاق‌های دریایی
☐ (۳) رسوب‌گذاری مواد ← دماغه ماسه‌ای ☐ (۴) کاوشی ← جزایر مرجانی

۱۰۵ منظور از «کارست» چیست؟

- ☐ (۱) پدیده خوردگی و انحلال سنگ‌های آهکی در فرسایش انحلالی ☐ (۲) جدا شدن ذرات خاک از بستر خود و جابه‌جایی به مکانی دیگر
☐ (۳) تجزیه و متلاشی شدن سنگ‌ها در اثر نفوذ آب ☐ (۴) تغییر ساختمان کانی‌ها و ترکیب سنگ‌ها در اثر هوازگی

۱۰۶ کدام یک از نمونه‌های اشکال فرسایش کارستی نیست؟

- ☐ (۱) چاله بادی الجزایر ☐ (۲) غار علی‌صدر همدان ☐ (۳) غار کتله‌خور زنجان ☐ (۴) چشمه‌های آهکی

۱۰۷ کدام گزینه درباره عوامل مؤثر در فرسایش در نواحی بیابانی نادرست است؟

- ☐ (۱) جنس سنگ‌ها ☐ (۲) شرایط آب‌وهوایی خشک ☐ (۳) فقر پوشش گیاهی ☐ (۴) وزش بادهای شدید

کشورهای نیمه پیرامون

- بین مرکز و پیرامون قرار گرفته‌اند.
- از نظر اقتصادی از کشورهای پیرامون قوی‌ترند، اما هنوز به کشورهای مرکز نرسیده‌اند.
- بین کشورهای مرکز و پیرامون، نقش واسطه دارند.
- ساختار اجتماعی و اقتصادی آن‌ها دچار تغییرات فناورانه و صنعتی شده است.

مثال: چین، کره جنوبی و سنگاپور

کشورهای پیرامون

- تولیدکننده و صادرکننده مواد اولیه و خام‌اند.
- از نظر توسعه صنعتی و فناوری‌های نوین در سطح پایین‌تری قرار دارند.
- به واردات کالاهای صنعتی از مرکز وابسته‌اند و بازار خوبی برای تولیدات آن‌ها هستند.
- کمبود نیروی کار ماهر و متخصص و تجهیزات لازم برای توسعه صنعتی دارند.

مثال: افغانستان، بنگلادش، مراکش، نامبیا، پرو و نیکاراگوئه

کشورهای مرکز

- به سرمایه‌گذاری در دیگر نواحی جهان می‌پردازند.
- از صنایع نو، فناوری بالا، رفاه اجتماعی، حمل‌ونقل پیشرفته و نیروی ماهر و متخصص برخوردارند.
- مواد خام، نیروی کار ارزان‌قیمت و مغزهای متفکر کشورهای پیرامون را جذب می‌کنند.
- بخش عمده‌ای از سود و ثروت جهان را دریافت و جذب می‌کنند.

مثال: آمریکای شمالی، اروپای غربی، ژاپن و استرالیا

نکته جایگاه کشورها به‌عنوان مرکز و پیرامون در طول زمان ثابت نیست و ممکن است تغییر کند. نظریه‌پردازان معتقدند بعضی از کشورها در طول زمان، جایگاه نیمه‌پیرامون یافته‌اند.

تجارت بین‌المللی و حفاظت از اقتصاد کشورها

- اگر ارزش صادرات یک کشور بیشتر از واردات آن باشد ← موازنه تجاری مثبت / اگر واردات زیاد و صادرات کمتر باشد ← موازنه تجاری منفی (به آن، کسری تجاری هم می‌گویند).

اقدامات کشورها برای دستیابی به توسعه اقتصادی و جلوگیری از کاهش تأثیرات منفی تجارت خارجی

ایجاد مناطق آزاد تجاری

تشکیل اتحادیه‌های اقتصادی-تجاری منطقه‌ای

محدود یا ممنوع کردن واردات برخی کالاها در دوره‌های زمانی خاص

وضع تعرفه‌های گمرکی و مالیات بر کالاهای وارداتی

۱ اتحادیه‌های اقتصادی - تجاری منطقه‌ای (ناحیه‌ای)

میان کشورهای همسایه شکل می‌گیرد. اعضای این اتحادیه‌ها، بر اساس موافقت‌نامه‌های منعقدشده، سعی می‌کنند با کاهش مالیات و تعرفه‌های گمرکی بین خودشان، به رونق و توسعه اقتصادی بین کشورهای منطقه کمک کنند. **آسه‌آن**، **اِکو** و **نفتا** از جمله این اتحادیه‌هاست.

آسه‌آن ← جنوب شرقی آسیا

اِکو ← آسیای غربی

نفتا ← آمریکای شمالی

۲ مناطق آزاد تجاری

این مناطق برای توسعه صادرات یک کشور و رونق اقتصادی آن ایجاد می‌شوند.

در این مناطق، تولیدکنندگان و بازرگانان بدون پرداخت حقوق و عوارض گمرکی یا معافیت‌های مالیاتی به صادرات و واردات و انبارداری کالاها می‌پردازند. در این مناطق، مقررات و قوانین اقتصادی ویژه و متفاوت با دیگر نواحی سرزمین وجود دارد.

مناطق آزاد تجاری ایران ← قشم و کیش

منطقه آزاد تجاری - صنعتی ایران ← بندر انزلی

توجه همه مناطق آزاد در رسیدن به اهداف خود موفق نبوده‌اند، زیرا مناطق آزاد در برخی کشورها به پایگاه واردات تبدیل شده‌اند و نتوانسته‌اند به توسعه اقتصادی کمک کنند.

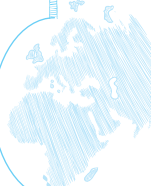
تجارت بین‌المللی و حمل‌ونقل دریایی

۹۰ درصد تجارت جهانی از نظر وزن کالاهایی که جابه‌جا می‌شوند، از طریق حمل‌ونقل دریایی صورت می‌گیرد.

بیشتر مبادلات اقتصادی از طریق کشتی‌های فله‌بر و کانتینری، نفت‌کش‌ها و شناورهای تانکر حمل‌کننده گاز انجام می‌گیرد.

پایین بودن هزینه‌ها با وجود وزن زیاد کالاهای جابه‌جا شده

جابه‌جایی کالا تا مسافت‌های دوردست

(راغل ۱۴۰۰)

۱۷۵ در کدام گزینه، هدف از تشکیل اتحادیه‌های اقتصادی - تجاری منطقه‌ای، به درستی بیان شده است؟

- ☐ (۱) کاهش مالیات و تعرفه‌های گمرکی و افزایش تجارت بین کشورهای عضو
- ☐ (۲) مقابله با کسری تجاری و بهبود استانداردهای زندگی و رفاه در کشورهای عضو
- ☐ (۳) دستیابی به موازنه تجاری مثبت و حذف تدریجی تعرفه‌های گمرکی کشورهای عضو
- ☐ (۴) محدود کردن واردات برخی کالاها و کاهش تأثیرات منفی تجارت در میان کشورهای عضو

(قارچ ۹۸)

۱۷۶ همه گزینه‌ها در مورد «شرکت‌های چندملیتی» درست هستند، به جز.....

- ☐ (۱) نقش مهمی در تجارت جهانی دارند و می‌توانند انحصار تولید یک کالا را در دست بگیرند.
- ☐ (۲) به تشویق شرکت‌های محلی برای سرمایه‌گذاری در سایر مناطق جهان می‌پردازند.
- ☐ (۳) طراحی و فناوری علمی اصلی تولید آنان، در کشورهای پیشرفته صنعتی قرار دارد.
- ☐ (۴) شعبات خود را به شکل شرکت‌های وابسته در کشورهای دیگر ایجاد می‌کنند.

۱۷۷ به خرید و فروش کالاها و خدماتی که نیازهای انسان را برطرف کند، چه گفته می‌شود؟

- ☐ (۱) اتحادیه اقتصادی ☐ (۲) تجارت ☐ (۳) اقتصاد ☐ (۴) توسعه

۱۷۸ منظور از «اقتصاد جهانی» چیست؟

- ☐ (۱) خرید و فروش کالاهایی که نیازها و خواسته‌های انسان را برآورده می‌کند.
- ☐ (۲) تجارت بین‌المللی کالاها و خدمات که بر مبنای ارزش یک پول معین صورت می‌گیرد.
- ☐ (۳) اتحادیه‌های اقتصادی و تجاری منطقه‌ای که میان کشورهای همسایه شکل می‌گیرد.
- ☐ (۴) فرایندی که در جریان آن نواحی اقتصادی از نظر نوع غالب مبادلات اقتصادی شکل گرفته‌اند.

۱۷۹ کدام گزاره درباره کشور استعمارگر و مستعمره آن نادرست است؟

- ☐ (۱) بلژیک ← مصر ☐ (۲) هلند ← اندونزی ☐ (۳) انگلستان ← هند ☐ (۴) فرانسه ← الجزایر

۱۸۰ بعد از جنگ جهانی دوم کشورهای سرمایه‌داری وارد چه مرحله‌ای شدند و به چه اقدامی دست زدند؟

- ☐ (۱) صدور کالا - وارد کردن فشارهای سیاسی به سایر حکومت‌ها
- ☐ (۲) صدور کالا - بهره‌برداری از منابع سایر کشورها
- ☐ (۳) صدور سرمایه - سرمایه‌گذاری و ایجاد کارخانه‌های مونتاژ در دیگر نقاط جهان
- ☐ (۴) صدور سرمایه - فروش منابع و مواد اولیه و خام به کشورهای کمتر توسعه‌یافته

۱۸۱ کدام عامل زمینه‌ساز استعمارگری اروپاییان در قاره‌های آسیا و آفریقا شد؟

- ☐ (۱) شکل‌گیری شرکت‌های چندملیتی ☐ (۲) تأسیس اتحادیه‌های اقتصادی
- ☐ (۳) پیشرفت دریانوردی ☐ (۴) انقلاب صنعتی

۱۸۲ کدام گزینه درباره دلیل علاقه شرکت‌های چندملیتی به سرمایه‌گذاری در دیگر کشورها نادرست است؟

- ☐ (۱) امکان استفاده از منابع طبیعی آن نواحی ☐ (۲) امکان برخورداری از نیروی کار ارزان قیمت این نواحی
- ☐ (۳) جدی نبودن نظام مالیاتی و بیمه کارگران در این نواحی ☐ (۴) امکان انتقال و سرریز منابع و مواد اولیه به این نواحی

۱۸۳ تقسیم‌بندی کشورها از نظر نوع غالب مبادلات اقتصادی کدام است؟

- ☐ (۱) کشورهای صادرکننده مواد اولیه و خام - کشورهای تولیدکننده منابع انرژی و معدنی
- ☐ (۲) کشورهای تولیدکننده منابع انرژی و معدنی - کشورهای صادرکننده کالاهای کارخانه‌ای و صنعتی
- ☐ (۳) کشورهای تولیدکننده کالاهای کارخانه‌ای و صنعتی - کشورهای صادرکننده فناوری‌های پیشرفته و نوین
- ☐ (۴) کشورهای مصرف‌کننده کالاهای کارخانه‌ای و صنعتی - کشورهای مصرف‌کننده فناوری‌های نوین و پیشرفته

۱۸۴ کشورهایی که اقتصادی مبتنی بر صدور مواد اولیه دارند، دارای کدام ویژگی هستند؟

- ☐ (۱) فناوری نوین ☐ (۲) گسترش صادرات
- ☐ (۳) رفاه اجتماعی بالا ☐ (۴) گسترش واردات

با در نظر گرفتن شرایط فرهنگی تعیین می‌شوند و گروه‌های انسانی را که از نظر قومی، دینی و ... متفاوت‌اند، از هم جدا می‌کند. مثال: مرز بین هند و پاکستان با توجه به جدایی منطقه مسلمان‌نشین از هندوئشین

در تعیین آن‌ها شرایط فرهنگی در نظر گرفته نشده است. افراد یک ملت را که دارای دین و زبان مشترک‌اند از هم جدا می‌کند و موجب می‌شود که در دو کشور همسایه و در دو حکومت جداگانه قرار بگیرند. مثال: مرز بین کره شمالی و جنوبی یا مرزهای ایجاد شده توسط کشورهای استعمارگر در قاره آفریقا

از زمان‌های قدیم در نواحی خالی از سکنه ترسیم شده‌اند و مورد قبول ساکنان دو کشور همسایه قرار گرفته‌اند. مانند: مرز بین کانادا و آلاسکا که به تدریج مردم در دو طرف آن اسکان یافتند.

• نحوه شکل‌گیری و ایجاد مرزها تأثیر زیادی در امنیت و همکاری یا اختلاف و کشمکش بین کشورها دارد.

• در سال ۱۹۴۵ م (پس از پایان جنگ جهانی دوم) کشور کره طبق توافق امریکا و شوروی به دو کشور کره شمالی (تحت سیطره اتحاد جماهیر شوروی و اروپای شرقی) و کره جنوبی (تحت سیطره ایالات متحده امریکا و اروپای غربی) تقسیم شد و مرز دو کشور روی مدار ۳۸ درجه شمالی تعیین شد.

مرزهای هوایی: مرز هر کشور مانند دیواری فرضی دور تا دور سرزمین آن را احاطه کرده است و هواپیماها برای عبور از مرزهای هوایی هر کشور باید ورود خود را به آسمان آن کشور اطلاع دهند.

دلایل اهمیت مرزها

۱. امنیت و استقلال هر کشور به مرزهای آن وابسته است.
  ۲. مرزها حد حاکمیت ملی یک کشور محسوب می‌شوند.
  ۳. در روابط یک کشور با کشور همسایه تأثیرگذارند و می‌توانند عاملی برای ثبات و آرامش یا اختلاف و منازعه باشند.
  ۴. تأثیر به‌سزایی در جابه‌جایی مسافران و مبادلات بازرگانی و توسعه اقتصادی کشورها دارند. در نتیجه امن بودن یا ناامن بودن مرزها بر رونق اقتصادی تأثیر می‌گذارد.
  ۵. ساکنان نواحی مرزی با مشارکت مرزبانان از امنیت و استقلال کشور و مرزها دفاع کرده‌اند.
- نکته:** ایران در نواحی مرزی بیش از ۲۰ پایانه مرزی مسافری و حدود ۵۰ پایانه مرزی مبادله کالا با همسایگان دارد که گاه در نزدیکی برخی از آن‌ها، بازارچه مرزی به وجود آمده است.

• حفاظت و مدیریت مرزهای کشور بر عهده مرزبانان نیروی انتظامی و دفاع از مرزهای زمینی، هوایی و دریایی بر عهده نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران است.

کشور ایران حدود ۸۷۵۵ کیلومتر مرز مشترک با کشورهای همسایه دارد و با ۱۵ کشور از راه خشکی و دریا هم‌مرز است.

تقسیمات کشوری

• حکومت‌ها برای اداره آسان‌تر فضای جغرافیایی کشورها و ارائه خدمات مناسب به شهروندان به مرزبندی سیاسی - اداری در داخل کشور می‌پردازند.

• میزان اختیارات واحدهای سیاسی درون کشور در کشورهای مختلف از نظر بودجه، تأمین منابع مالی، قوانین و ... متفاوت است و به نوع نظام سیاسی آن‌ها بستگی دارد.

■ مرکز اقتدار سیاسی یک کشور است.

■ فرمان‌ها و تصمیمات سیاسی از این نقطه مرکزی در سایر نقاط پخش می‌شود.

■ رؤسای قوای مقننه، مجریه، قضائیه، وزارتخانه‌ها، سفارتخانه‌های خارجی و سازمان‌های اصلی دولت در پایتخت‌ها مستقرند.

■ مکان تصمیم‌گیری‌های سیاسی و ملاقات سران یک کشور با نمایندگان حکومت‌های سایر کشورهاست.

■ معمولاً به بزرگ‌ترین و مهم‌ترین شهر یا کلان‌شهر تبدیل می‌شود.

پایتخت، کانون سیاسی کشور

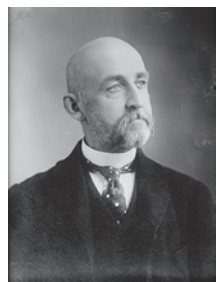
• برخی از پایتخت‌ها قدمت زیادی دارند و موقعیت پایتخت بودن خود را سال‌ها حفظ می‌کنند ← شهر پاریس (فرانسه)

• برخی از کشورها به دلایل مختلف پایتخت را از یک شهر به شهر دیگر منتقل کرده‌اند ← انتقال پایتخت از ریودوژانیرو به برازیلیا (در برزیل) / انتقال پایتخت از کراچی به اسلام‌آباد (در پاکستان)

سِر هلفورد مکیندر

آلفرد ماهان

- مکیندر در سال ۱۹۰۴ م. در مقاله‌ای با موضوع تولید قدرت، به «خشکی‌ها» توجه کرد.
- بخش عمده خشکی‌های جهان سه قاره به هم چسبیده آسیا، اروپا و آفریقا است و جزیره جهانی نام دارد.
- در جزیره جهانی منطقه خشکی اوراسیا (از رود ولگا در غرب تا سبیری در شرق) را قلعه جهان می‌دانست.
- قلعه جهان برای قدرت‌های دریایی غیرقابل دسترس است.
- بخش مرکزی قلعه جهان ← محور یا قلب خشکی جهان (هارتلند Heartland)
- شرق اروپا ← منبع بزرگ قدرت است و تسلط بر آن تسلط بر کل جزیره جهانی و جهان محسوب می‌شود.

۲) نظریه «قدرت خشکی»

نکته نظریه هارتلند در سیاست‌های جنگ طلبانه آلمان و بروز جنگ‌های جهانی اول و دوم تأثیرگذار بود.

- آلفرد ماهان دریاسالار بود و فضاهای دریایی و اقیانوسی را در شکل‌گیری قدرت جهانی و کنترل و محاصره قدرت خشکی مؤثر می‌دانست.
- **کتاب معروف ماهان:** «نفوذ و تأثیر قدرت دریایی در تاریخ»
- او در کتاب خود نشان داد که چگونه انگلستان به دلیل برخورداری از قدرت دریایی بر رقیبان خود پیروز شد.

۳) نظریه «قدرت دریایی»

خط‌مشی سیاسی و حکومت

حمایت و توجه دولت‌ها به قدرت دریایی و بهره‌برداری از فرصت‌ها

وضع طبیعی سواحل

داشتن سواحل مناسب و دارای پناهگاه برای ایجاد بندرگاه

گسترش ساحل

طول سواحل یک کشور و دسترسی به آب‌های آزاد

شرایط تبدیل شدن یک کشور به قدرت دریایی از نظر آلفرد ماهان

تعداد جمعیت

هر چند تعداد افراد کشور بیشتر باشد، در تأمین نیروی انسانی دریایی مؤثرتر است.

موقعیت جغرافیایی

مجاورت کشور با یک یا چند دریا برای حمل‌ونقل و کنترل راه‌های آبی مهم

فرهنگ دریانوردی

توجه به اهمیت دریا، علاقه مردم یک کشور به دریانوردی و توسعه روابط و تجارت گسترده با سایر ملل

نکته آلفرد ماهان معتقد بود که ملتی به قدرت دست می‌یابد که علاوه بر ناوگان دریایی، تجارت دریایی نیرومند هم داشته باشد.

ایران و قدرت دریایی

● ایران در سواحل جنوبی بیش از ۲۰۰۰ کیلومتر مرز دریایی دارد. آب‌های پهن‌آور در جنوب ایران به دو بخش تقسیم می‌شوند:

۱) **خلیج فارس:** بخشی از مصب اروندرود در غرب تا تنگه هرمز

۲) **دریای مکران (عمان):** بخشی از تنگه هرمز به سمت شرق تا دهانه خلیج گواتر (گوادر)

● دریای عمان یا مکران بخشی از اقیانوس هند است و تنها دریای آزاد ایران محسوب می‌شود. خلیج فارس نیز از طریق دریای عمان به آب‌های آزاد و سایر مناطق جهان ارتباط دارد.

نیروی دریایی راهبردی: نیرویی که قادر است در محدوده آب‌های عمیق اقیانوسی عملیات انجام دهد؛ به گونه‌ای که بتواند خود را از تهدیدهای روی آب، زیر آب و هوا حفظ کند؛ محدودیتی برای اجرای عملیات در عمق دور دست‌ها نداشته باشد و قادر به حفاظت از منافع ملی کشور در منطقه دریایی باشد.

نکته در سال ۱۳۸۸ با رهنمودهای حضرت آیت‌الله خامنه‌ای، نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران به یک نیروی دریایی راهبردی تغییر جهت داد به طوری که منطقه عملیاتی آن از تنگه هرمز و دریای عمان تا خلیج عدن و اقیانوس هند تا مدار ۱۰ درجه شمالی را شامل گردید.

نکته موقعیت یک شهر یا روستا در ادامه حیات یا گسترش آن سکونتگاه و یا حتی نابودی و زوال آن نقش مهمی ایفا می‌کند.

● دسترسی یک شهر یا روستا به دریا یا شبکه ارتباطی خط آهن در یک منطقه، موقعیت مناسبی برای رونق تجارت و مشاغل مربوط در آن شهر را به وجود می‌آورد.

● نزدیک بودن شهر به روستاهای پرجمعیت مجاور و یا منابع معدنی در جذب نیروی کار و توسعه صنایع آن شهر تأثیر زیادی دارد و می‌تواند موجب گسترش و آبادانی آن شود.

● مجاورت یک سکونتگاه با کوه آتشفشان یا گسل‌های فعال، نیز می‌تواند حیات آن سکونتگاه را به خطر بیندازد.

● برخی تغییرات محیط پیرامون مانند رویدادهای سیاسی یا تغییرات آب‌وهوایی می‌تواند موجب ازدست رفتن موقعیت و اعتبار یک شهر یا انتقال آن به مکانی دیگر شود.

مثال شهر اهواز در کنار رودخانه کارون و در محل تقاطع راه‌های آبی، جاده‌ای و راه آهن قرار دارد. (موقعیت چهارراهی)

این موقعیت سبب شده که این شهر

- از غرب ← با عراق
- از شرق ← با استان فارس
- از جنوب ← با بندر جنوبی
- از شمال ← با مرکز ایران

ارتباط برقرار کند و حوزه نفوذ گسترده‌ای داشته باشد.

تفاوت‌های شهر و روستا

● تاکنون درباره تعریف شهر و روستا و ملاک‌های تشخیص آن‌ها از هم، با وجود نظرات مختلف از سوی صاحب‌نظران، تعریف مشخص و مورد توافق‌ای ارائه نشده است.

● مهم‌ترین ملاک‌های تفاوت شهر و روستا که در اغلب منابع به آن اشاره شده، به شرح زیر است:

مهم‌ترین تفاوت‌ها	شهر	روستا
فعالیت اقتصادی (مهم‌ترین ملاک)	بیشتر مردم در بخش‌های صنعتی و خدماتی مشغول‌اند.	در اغلب روستاها بیشترین نسبت از جمعیت فعال در بخش کشاورزی (زراعت، دامداری، جنگل‌داری، صید، شکار و ...) فعالیت می‌کنند.
میزان جمعیت (متداول‌ترین ملاک تشخیص شهر و روستا)	اگر جمعیت سکونتگاهی به میزان معینی برسد، شهر تلقی می‌شود. نکته این ملاک در نواحی مختلف دنیا متفاوت است. مثلاً در برخی کشورهای اروپایی سکونتگاه‌هایی با بیشتر از ۲۰۰۰ نفر جمعیت، شهر محسوب می‌شوند، اما در برخی کشورهای پرجمعیت آسیا، مانند چین و هند، روستاهایی با بیش از ۳۰۰۰۰ نفر جمعیت وجود دارد.	معمولاً کم‌جمعیت‌تر از شهرها و دارای تراکم جمعیت کمتری است.
وسعت و فضای سکونت و فعالیت	خانه‌ها، مغازه‌ها و فضاهای صنعتی به هم فشرده‌تر و فعالیت‌های متنوع در فضاهای محدودتری متمرکز شده‌اند.	فضاهای باز، چشم‌اندازهای طبیعی بیشتر و گسترده‌تر است.
دسترسی به خدمات و تسهیلات	امکانات آموزشی، درمانی و پزشکی، مراکز خرید، حمل‌ونقل عمومی، خدمات مالی و بانکی، آب، برق و ... متنوع‌تر و گسترده‌تر است.	خدمات و تسهیلات شهری در روستاها کمتر و محدودتر است.
فرهنگ و مناسبات اجتماعی	نوگرایی بیشتر و تغییرات اجتماعی سریع‌تر است.	به دلیل جمعیت کمتر، بیشتر افراد یکدیگر را می‌شناسند و روابط خویشاوندی، وابستگی اجتماعی و همکاری در این جوامع بیشتر است. آداب و رسوم و شیوه زندگی نسبت به شهرها متفاوت است.

(رافل ۱۴۰۰)

۲۴ عبارت زیر، از پیامدهای کدام ویژگی عمده «برنامه آمایش سرزمین» است؟

«دسترسى عادلانه همه مردم به حمل و نقل با کمترین هزینه»

- الف) توجه به آمایش دفاعی
ب) توجه به ظرفیت ها و توانمندی های همه مناطق
ج) توجه به نیازهای حال و آینده
د) توجه به عدالت در توسعه

- ۱) الف و ب ☐
۲) الف و ج ☐
۳) ب و د ☐
۴) ج و د ☐

(قارچ ۱۴۰۰)

۲۵ کدام موارد، به صورت «طرح هادی روستایی و توسط بنیاد مسکن انقلاب اسلامی ایران» تهیه و اجرا شده است؟

- الف) توسعه صنایع تبدیلی کشاورزی
ب) آموزش بهداشت و پیشگیری از بیماری های واگیردار
ج) بهبود خدمات گردشگری و فراغت
د) تأمین آب آشامیدنی سالم

- ۱) الف و ب ☐
۲) الف و ج ☐
۳) ب و د ☐
۴) ج و د ☐

۲۶ «مجاورت ایران با مدار رأس السرطان» و «افزایش شدید دمای سواحل جنوبی ایران در دوره گرم سال» به ترتیب به کدام «مؤلفه ها» از اطلاعات مورد

(رافل ۹۸)

نظر دلالت دارد؟

- ۱) مکانی و مکانی ☐
۲) توصیفی و مکانی ☐
۳) مکانی و توصیفی ☐
۴) توصیفی و توصیفی ☐

(قارچ ۹۸)

۲۷ کدام گزینه با تصویر روبه رو، مغایرت دارد؟

- ۱) سامان دادن به فضاهای جغرافیایی و توزیع متعادل جمعیت
۲) ساماندهی فعالیت های انسان در مکان، براساس توان محیطی
۳) شناخت توان های جغرافیایی و درک صحیح ظرفیت های محیطی
۴) آشنایی با ویژگی های طبیعی و انسانی و درک روابط میان آن ها

(قارچ ۹۷)

۲۸ کدام مورد به ترتیب از «خروجی ها» و «ورودی ها»، در یک سیستم اطلاعات جغرافیایی به شمار می آید؟

- ۱) متون و عکس های هوایی بزرگ نمایی شده
۲) جداول و نقشه رقومی شده
۳) نمودار و تصاویر ماهواره ای شبیه سازی شده
۴) عکس های هوایی و گزارش های میدانی

۲۹ اولین قدم در مدیریت صحیح و کارآمد شهری چیست؟

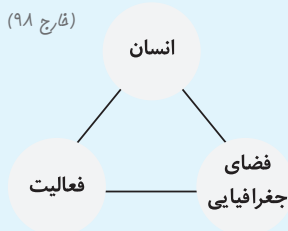
- ۱) برآورد جمعیت ساکن در شهر
۲) توجه به پدیده شهرنشینی در اطراف شهرهای بزرگ
۳) ایجاد فرصت های شغلی
۴) شناسایی نیازها و مسائل شهرها

۳۰ کدام گزینه از ویژگی های عمده برنامه آمایش سرزمین نیست؟

- ۱) شناسایی ظرفیت ها و تأثیر هر منطقه در پیشرفت و توسعه عمومی کشور و انجام برنامه ریزی متناسب با آن
۲) پیشگیری از تمرکز و انبوهی جمعیت در مادرشهرها و جلوگیری از مهاجرت شهرنشینان به روستاها
۳) استقرار و ساماندهی انواع فعالیت ها و تأسیسات و تجهیزات برای دفاع در برابر حمله های احتمالی دشمن
۴) تأکید و توجه بر بهره مندی منطقی و خردمندانه از منابع و حفاظت از محیط زیست

۳۱ هدف اصلی مدیران و برنامه ریزان شهری چیست و منظور از آن کدام است؟

- ۱) سامان دادن به فضاهای جغرافیایی - پیشگیری از تأثیر نامطلوب فعالیت های انسانی بر محیط زیست
۲) تحقق شهر پایدار - برنامه ریزی برای گسترش و توسعه یک شهر
۳) تحقق شهر پایدار - برطرف کردن نیازهای اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی ساکنان شهر به طور عادلانه
۴) سامان دادن به فضاهای جغرافیایی - توجه به ظرفیت ها و توانمندی های همه مناطق

فصل سوم

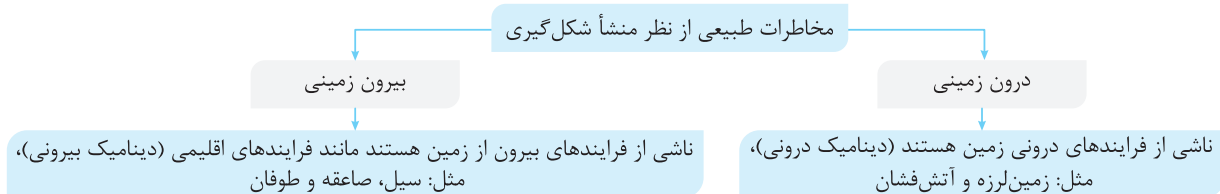
مخاطرات طبیعی

درس پنجم: ویژگی‌ها و انواع مخاطرات طبیعی

مخاطرات طبیعی

● به حادثی که بر اثر فرایندهای طبیعی در کره زمین رخ می‌دهد، «مخاطرات طبیعی» گفته می‌شود؛ مانند زمین‌لرزه، آتشفشان، سیل، بهمن، امواج ناشی از زمین‌لرزه‌های دریایی (سونامی)، ترنادو، خشک‌سالی، تگرگ، سقوط بهمن، صاعقه و آتش‌سوزی در جنگل.

پیامد مخاطرات طبیعی: ۱- صدمه دیدن یا از بین رفتن موجودات زنده ۲- وارد نمودن خسارت‌های اجتماعی و اقتصادی فراوان به جوامع انسانی

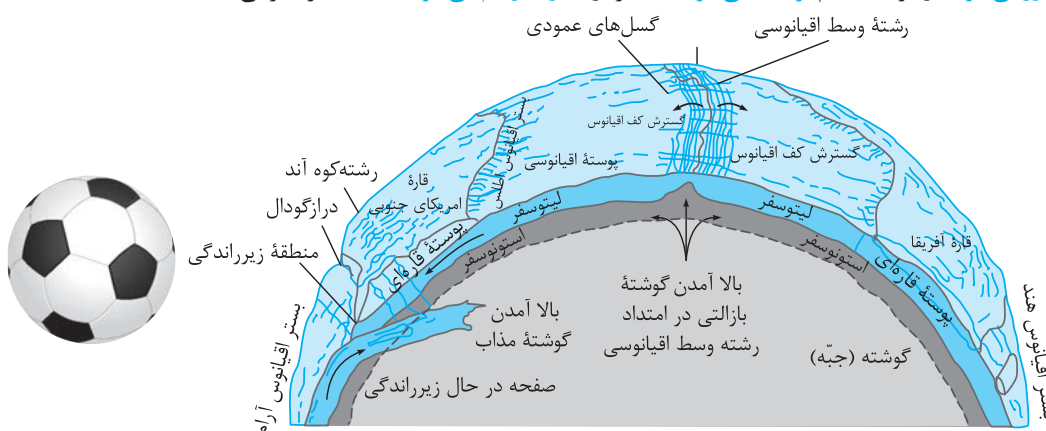
- مخاطرات طبیعی بر اثر فرایندهای طبیعی رخ می‌دهند، اما انسان‌ها می‌توانند با فعالیت‌های خود در جهت کاهش یا افزایش خسارات ناشی از آن‌ها نقش ایفا کنند.
- با توجه به **موقعیت جغرافیایی** و نوع **ناهمواری‌ها**، برخی از مخاطرات طبیعی مانند زمین‌لرزه، زمین‌لغزش، سیل و خشکسالی در کشور ما بیش از دیگر حوادث رخ می‌دهند.

زمین‌لرزه

- لرزش و جنبش ناگهانی و کوتاه‌مدت پوسته زمین است که به علت آزاد شدن انرژی در محل گسل‌ها روی می‌دهد.

علت وقوع زمین‌لرزه

- زمین از سه بخش پوسته، گوشته و هسته تشکیل شده است.
- به پوسته و بخش بالایی گوشته که سخت و سنگی است **سنگ‌کره (لیتوسفر)** گفته می‌شود. لیتوسفر زمین یکپارچه نیست و مانند یک توپ فوتبال در محل‌های معینی دارای گسستگی بوده که به هر یک، **صفحه** یا **پلیت** گفته می‌شود.
- در زیر صفحات لیتوسفر، ماده تشکیل‌دهنده گوشته زمین حالت نیمه‌جامد و تا حدی خمیرمانند دارد.
- **حرکت صفحه‌ها:** به علت افزایش دما از سطح زمین به سمت عمق آن، در گوشته فوقانی، **حرکت همرفتی مواد**، موجب حرکت صفحات نسبت به هم می‌شود. این صفحات یا از هم دور می‌شوند (واگرا) یا به هم نزدیک می‌شوند (همگرا) و یا در کنار هم می‌لغزند (امتداد لغز یا برشی).

۱۰۷ کدام گزینه پیرامون ویژگی‌های طبیعی حوضه رود **نادرست** است؟

- ☐ (۱) کار شبکه زهکشی جمع‌آوری و تخلیه آب حاصل از بارش در سطح زمین است.
- ☐ (۲) شبکه زهکشی در یک منطقه وسیع قرار دارد که به آن، حوضه آبخیز گفته می‌شود.
- ☐ (۳) هر قدر حوضه آبخیز وسیع‌تر باشد، آبدهی آن کمتر است.
- ☐ (۴) حوضه‌های آبخیز از نظر شکل، به سه گروه گرد، دراز و پهن تقسیم می‌شوند.

۱۰۸ به ترتیب رابطه بین «حوضه آبخیز و آبدهی آن» و «شیب حوضه آبخیز و سیل خیز بودن» چگونه است؟

- ☐ (۱) معکوس - معکوس   ☐ (۲) مستقیم - مستقیم   ☐ (۳) معکوس - مستقیم   ☐ (۴) مستقیم - معکوس

۱۰۹ کدام گزینه از دخالت‌های انسانی که می‌توانند موجب وقوع یا تشدید سیل شوند، **نیست**؟

- ☐ (۱) احداث سازه‌های نامناسب در مسیر رودها
- ☐ (۲) ریختن زباله‌های شهری یا نخاله‌های ساختمانی
- ☐ (۳) از بین بردن پوشش گیاهی، بوته‌کشی و چرای بی‌رویه دام‌ها
- ☐ (۴) ساختن پل‌هایی با دهانه گشاد و با پایه‌های کم

۱۱۰ کدام گزینه به ترتیب جملات زیر را به درستی تکمیل می‌کند؟

الف) .....: حرکت کند و نامحسوس رسوبات سطح دامنه در زمان طولانی.

ب) .....: جابه‌جایی حجم عظیم مواد در دامنه‌های نسبتاً پرتیب.

- ☐ (۱) خزش - لغزش   ☐ (۲) جریان گلی - ریزش   ☐ (۳) خزش - ریزش   ☐ (۴) جریان گلی - لغزش

۱۱۱ کدام گزینه با دیگر گزینه‌ها مفهومی **متفاوت** دارد؟

- ☐ (۱) زمین لغزش   ☐ (۲) حرکت دامنه‌ای   ☐ (۳) زمین لرزه   ☐ (۴) رانش زمین

۱۱۲ با توجه به عوامل مؤثر در ایجاد زمین لغزش کدام عامل سبب «اشباع شدن مواد رسوبی سطح دامنه‌ها و سرانجام موجب روان شدن آن‌ها» می‌شود و

کدام عامل موجب «گسیختگی مواد منفصل از سطح پایدار زیر بنای دامنه» می‌شود؟

- ☐ (۱) بارش سنگین - زمین لرزه
- ☐ (۲) ذوب برف - زمین لرزه
- ☐ (۳) فوران‌های آتشفشانی - زیربری رودخانه‌ها
- ☐ (۴) ذوب برف - بارش سنگین

۱۱۳ کدام گزینه از جمله دخالت‌های انسانی مؤثر در وقوع زمین لغزش **نیست**؟

- ☐ (۱) فعالیت‌های کشاورزی
- ☐ (۲) خاک برداری
- ☐ (۳) زیربری دامنه‌های پرتیب
- ☐ (۴) زیربری رودخانه‌ها در دوره‌های پرتیب

۱۱۴ در جمله روبه‌رو درباره خشک‌سالی چند **اشتباه** وجود دارد؟ «خشک‌سالی یک دوره کم‌آبی است که طی آن یک منطقه با کمبود قابل انتظار بارش و

ذخیره آبی روبه‌رو می‌شود. این دوره می‌تواند از چند روز تا چند ماه تداوم داشته باشد.»

- ☐ (۱) چهار   ☐ (۲) پنج   ☐ (۳) دو   ☐ (۴) سه

۱۱۵ عبارات زیر را از نظر درست یا نادرست بودن به ترتیب مشخص نمایید.

الف) خشکسالی در هر نوع آب‌وهوایی ممکن است اتفاق بیفتد.

ب) ایران از نظر خشکسالی در بین کشورهای جهان رتبه بالایی دارد.

ج) در خشکسالی زراعتی، میزان ریزش‌های جو، کمتر از میانگین بارش منطقه است.

- ☐ (۱) درست - درست - نادرست   ☐ (۲) درست - نادرست - درست
- ☐ (۳) نادرست - نادرست - درست   ☐ (۴) نادرست - درست - نادرست

۱۱۶ مهم‌ترین پیامد خشکسالی چیست؟

- ☐ (۱) از بین رفتن پوشش گیاهی و جانوران
- ☐ (۲) تخلیه شدن روستاها
- ☐ (۳) کاهش ذخایر آبی سطحی و زیرزمینی
- ☐ (۴) بروز قحطی و گرسنگی

(دافل ۱۴۰۰)

(قارچ ۱۴۰۰)

(قارچ ۹۹)

(دافل ۹۷)

۶۶ کدام گزینه، با دلیل شکل‌گیری «کوه‌های بشاگرد» مطابقت دارد؟

- ☐ (۱) تکامل فرسایش بادی و آبی
☐ (۲) برخورد خرده صفحات عمان و ایران
☐ (۳) عوامل درونی و خروج گاز و یا بخار آب از اعماق زمین
☐ (۴) جابه‌جایی رسوبات رودخانه‌ای و تشکیل شکل‌های جدیدی از ناهمواری در سطح زمین

۶۷ کدام مورد، با دلایل ناپایداری «دامنه شمالی البرز» مغایرت دارد؟

- ☐ (۱) شیب زیاد دامنه‌ها
☐ (۲) افزایش وزن دامنه‌ها
☐ (۳) جریان آب حاصل از بارندگی
☐ (۴) حجم زیاد رسوبات فرسایش یافته

۶۸ در کدام گزینه، «ویژگی کوه‌های زاگرس» به درستی بیان شده است؟

- ☐ (۱) به شکل منظم و موازی با جهت شمالی و جنوبی امتداد پیدا کرده است.
☐ (۲) از برخورد دو صفحه شبه جزیره عربستان و اوراسیا به وجود آمده است.
☐ (۳) فرسایش به وسیله آب‌های جاری، سبب تغییر شکل آن شده است.
☐ (۴) شیب عمومی این کوه‌ها در بخش غربی آن بیشتر است.

۶۹ با توجه به اثرگذاری ناهمواری‌ها در استقرار و توسعه شهرهای ایران، به ترتیب «بیشترین» و «کمترین» تعداد شهرهای ایران در کدام یک از

«ناهمواری‌ها» قرار دارد؟

- ☐ (۱) نواحی جلگه‌ای - نواحی دشتی
☐ (۲) نواحی جلگه‌ای - نواحی پایکوهی
☐ (۳) نواحی دشتی - نواحی کوهستانی
☐ (۴) نواحی پایکوهی - نواحی کوهستانی

۷۰ ناهمواری‌های ایران در کدام دوران زمین‌شناسی پدید آمده‌اند؟

- ☐ (۱) اول تا چهارم
☐ (۲) دوم و سوم
☐ (۳) اول تا سوم
☐ (۴) اول و دوم

۷۱ کدام مورد از عوامل مؤثر در فرسایش نیست؟

- ☐ (۱) اختلاف دما
☐ (۲) تابش خورشید
☐ (۳) آب‌های روان
☐ (۴) باد

۷۲ در طی کدام دوران زمین‌شناسی، ناهمواری‌های ایران شکل نهایی یافته‌اند و کدام مورد سبب تغییر شکل آن‌ها شده است؟

- ☐ (۱) کوتاه‌تر - فرسایش
☐ (۲) سنوزوئیک - عوامل طبیعی
☐ (۳) کوتاه‌تر - بهره‌برداری‌های انسانی
☐ (۴) سنوزوئیک - تغییرات اقلیمی

۷۳ در ایران، تراکم جمعیت در کدام نواحی بیشتر است؟

- ☐ (۱) مرکزی
☐ (۲) ساحلی
☐ (۳) جلگه‌ای
☐ (۴) پایکوهی

۷۴ کدام عامل سرعت تغییر شکل ناهمواری‌های ایران را افزایش داده است؟

- ☐ (۱) تغییرات اقلیمی و خشکسالی
☐ (۲) عملکرد انسان و بهره‌برداری‌های متنوع او از محیط
☐ (۳) طغیان رودها و بروز سیلاب‌ها
☐ (۴) توسعه فناوری‌های نوین

۷۵ کدام مورد از معیارهای تقسیم‌بندی کوهستان‌های ایران نیست؟

- ☐ (۱) تحولات ناهمواری‌ها
☐ (۲) شکل و پراکندگی
☐ (۳) تاریخچه زمین‌شناسی
☐ (۴) میزان ارتفاع

۷۶ سرزمین‌های پست و هموار در ایران به چه شکل دیده می‌شوند؟

- ☐ (۱) دشت و جلگه
☐ (۲) فلات و جلگه
☐ (۳) کویر و دشت
☐ (۴) جلگه و ساحل

۷۷ در منطقه کوهستانی آذربایجان کدام کوه‌ها در اثر فوران آتش‌فشانی به وجود آمده‌اند؟

- ☐ (۱) ارسباران و قره‌داغ
☐ (۲) سیلان و قره‌داغ
☐ (۳) سهند و سیلان
☐ (۴) قوشه‌داغ و ارسباران

۷۸ با توجه به مناطق کوهستانی شمال ایران کدام عبارت نادرست است؟

- ☐ (۱) رشته‌کوه‌های ارسباران و رشته‌کوه مرزی ایران و ترکیه، شمال و غرب این منطقه را در بر گرفته است.
☐ (۲) تالش ← با جهت شرقی - غربی، منطقه آذربایجان را از کناره‌های دریای خزر جدا کرده است.
☐ (۳) البرز ← از تنگه منجیل شروع شده و در امتداد غربی - شرقی تا کوه‌های شاه‌کوه در نزدیکی شاهرود ادامه دارند.
☐ (۴) شمال خراسان ← به شکل منظم و موازی در شمال شرقی ایران قرار دارند.

۲ **ساوان:** ناحیه انتقالی بین جنگل‌های بارانی استوایی و صحرای بزرگ آفریقا است. هر چه به سمت بیابان صحرا (Sahara) پیش می‌رویم، بارندگی کمتر و علف‌های ساوان کوتاه‌تر و تُنک‌تر می‌شوند. کم‌کم به مراتع مداری که از علفزارهای کوتاه‌قد تشکیل شده است، تبدیل می‌گردند. این مراتع در حاشیه صحرا به علت خشکی هوا به استپ‌های بیابانی تبدیل می‌شوند.

نوع	بیابان	نیمه‌بیابانی	ساوان پراکنده	ساوان متراکم	جنگل‌های بارانی استوایی
ویژگی	خشکی در تمام سال	۷ ماه بدون باران	تابستان بارانی و زمستان خشک	۲ ماه بدون باران	باران در تمام سال
زیست‌بوم‌ها					
پوشش گیاهی					

مرزهای نواحی

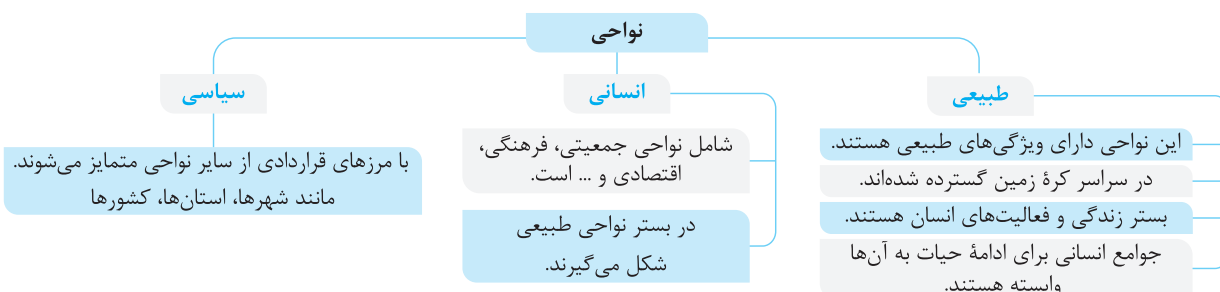
- تعیین مرزهای دقیق نواحی دشوار است در نواحی انسانی (قومی، زبانی) تعیین مرز نواحی دشوارتر از نواحی طبیعی مثل نواحی خاک یا زیست‌بوم‌هاست.
- قلمرو و وسعت نواحی، متفاوت است یک ناحیه ممکن است بخشی از یک روستا، شهر، استان یا کشور و گاه چند کشور و قاره را دربرگیرد.
- مرزهای نواحی قابل‌تغییرند در اثر فعالیت‌های انسانی یا عوامل طبیعی ممکن است ویژگی‌های خاص یک ناحیه از میان برود. برای مثال، مهاجرت روستاییان از یک ناحیه و یا وقوع خشکسالی ممکن است یک ناحیه کشاورزی را محدود و یا به ناحیه‌ای غیرکشاورزی تبدیل کند.
- مرزهای اداری و سیاسی معمولاً بر مرزهای نواحی طبیعی و انسانی منطبق نیستند، زیرا: گاهی یک ناحیه آب‌وهوایی، ناحیه زبانی و قومی چند استان یا چند کشور را دربرمی‌گیرد.

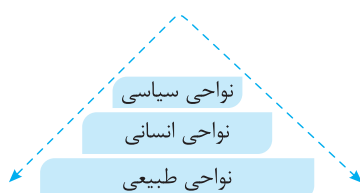
ناحیه انسانی قوم پشتون در دو کشور افغانستان و پاکستان قرار گرفته است.

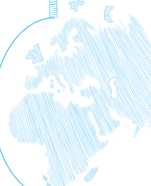

بیابان لوت بین استان‌های خراسان جنوبی، سیستان و بلوچستان و کرمان واقع شده است.

- همه نواحی طبیعی و انسانی تحت مدیریت نهادهای سیاسی یا اداری قرار دارند.
- حکومت‌ها مدیریت نواحی را به دست گرفته‌اند و درباره آن‌ها برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری می‌کنند و سیاست‌ها و خط‌مشی‌هایی را به کار می‌بندند.

(قارچ ۹۸)

۲۱ کدام گزینه، تغییر وضعیت پوشش گیاهی از «جنگل‌های بارانی استوایی» به سمت «بیابان صحرا» را به درستی بیان می‌کند؟

- ☐ (۱) با افزایش دمای هوا، کم‌کم به مراتع مداری تبدیل می‌شوند.
☐ (۲) تابستان بارانی و زمستان خشک، ساوان متراکم را پدید می‌آورد.
☐ (۳) به تدریج با افزایش خشکی هوا، استپ‌های بیابانی به وجود می‌آیند.
☐ (۴) کاهش بارندگی و افزایش اختلاف دما، علفزارهای کوتاه‌قد را به وجود می‌آورد.

۲۲ وقتی از کانون یک ناحیه به طرف مرزهای آن حرکت کنیم، میزان همگونی و وحدت عوامل ناحیه چه تغییری می‌کند؟

- ☐ (۱) افزایش می‌یابد. ☐ (۲) کاهش می‌یابد. ☐ (۳) تغییری نمی‌کند. ☐ (۴) از بین می‌رود.

۲۳ بازارهای شناور از جاذبه‌های گردشگری کدام کشور است؟

- ☐ (۱) مکزیک ☐ (۲) تایلند ☐ (۳) هلند ☐ (۴) هند

۲۴ مهم‌ترین قطب صنایع مصرفی کشور ایران کدام شهر است؟

- ☐ (۱) تبریز ☐ (۲) اصفهان ☐ (۳) مشهد ☐ (۴) تهران

۲۵ استفاده از روش‌های متفاوت برای کنترل محیط در نواحی گرم و سرد کدام مفهوم را می‌رساند؟

- ☐ (۱) نواحی به فعالیت‌های انسان شکل می‌دهند. ☐ (۲) نواحی با یکدیگر کنش و رابطه متقابل دارند.
☐ (۳) انسان‌ها نواحی را به وجود می‌آورند. ☐ (۴) نواحی تحت تأثیر حکومت‌ها هستند.

۲۶ ناحیه مسلمان‌نشین میانمار، توسط ..... و در نتیجه ..... تخریب شد و ساکنان آن به مرزهای کشور ..... مهاجرت کردند.

- ☐ (۱) بودایی‌های افراطی - اسلام‌زدایی - پاکستان ☐ (۲) پیروان فرقه برهمایی - پاکسازی قومی - بنگلادش
☐ (۳) بودایی‌های افراطی - پاکسازی قومی - بنگلادش ☐ (۴) پیروان فرقه برهمایی - اسلام‌زدایی - پاکستان

۲۷ با توجه به مفهوم «نواحی به فعالیت‌های انسان‌ها شکل می‌دهند» کدام گزینه نادرست است؟

- ☐ (۱) انسان‌ها در محیط‌های طبیعی تغییراتی را به وجود می‌آورند.
☐ (۲) محدودیت‌ها و موانع محیطی موجب می‌شود تا انسان‌ها به ابداع ابزارها دست بزنند.
☐ (۳) معمولاً انسان‌ها در چارچوب شرایط محیطی دست به عمل می‌زنند.
☐ (۴) محیط‌ها و نواحی طبیعی همواره زندگی مردم را تحت تأثیر قرار داده است.

۲۸ ناحیه انتقالی بین جنگل‌های بارانی استوایی و صحرای آفریقا کدام است؟

- ☐ (۱) توندرا ☐ (۲) بیابان ☐ (۳) تایگا ☐ (۴) ساوان

۲۹ عبارت «با افت قیمت غله در بازارهای جهانی، ارزش زمین‌های کشاورزی در ناحیه میدوست آمریکا کاهش یافت» با کدام گزاره هم‌مفهوم است؟

- ☐ (۱) نواحی تحت تأثیر تصمیم‌گیری‌های سیاسی حکومت‌ها هستند. ☐ (۲) نواحی با یکدیگر رابطه و کنش متقابل دارند.
☐ (۳) نواحی به فعالیت‌های انسان‌ها شکل می‌دهند. ☐ (۴) انسان‌ها نواحی را به وجود می‌آورند.

۳۰ ویژگی‌های بارش در ناحیه ساوان پراکنده چگونه است؟

- ☐ (۱) ۷ ماه بدون بارندگی ☐ (۲) تابستان بارانی و زمستان خشک
☐ (۳) تابستان خشک و زمستان بارانی ☐ (۴) باران در تمام سال

۳۱ کدام عبارت درباره نواحی طبیعی نادرست است؟

- ☐ (۱) در سراسر کره زمین گسترده شده‌اند. ☐ (۲) بستر زندگی و فعالیت‌های انسان محسوب می‌شوند.
☐ (۳) تعیین مرز آن‌ها دشوارتر از تعیین مرز نواحی انسانی است. ☐ (۴) جوامع انسانی برای ادامه حیات به آن‌ها وابسته‌اند.

۳۲ کدام گزینه نادرست است؟

- ☐ (۱) نواحی سیاسی با مرزهای قراردادی از نواحی مجاور متمایز می‌شوند.
☐ (۲) تعیین مرز در نواحی انسانی دشوارتر از نواحی طبیعی است.
☐ (۳) نواحی اقتصادی در بستر نواحی طبیعی به وجود می‌آیند.
☐ (۴) مرزهای سیاسی معمولاً بر مرزهای نواحی طبیعی منطبق هستند.